

Adalet hizmetleri özelleşebilir mi?

Bugünlerde elimdeki kitap Tahsin Yücel'in **Gökdelen** romanı (Can Yayınları). Roman 2073 yılında geçiyor ve yozlaşmış egemen sistemin emrine girmiş iflah olmaz bir yargı sisteminin özelleştirilmesinin daha iyi olup olmayacağı etrafında dönüyor. Yargıyı tekil bir sermayenin (veya sermaye grubunun) doğrudan uzantısı haline getirecek bir özelleştirmenin belki de sistemin çelişkilerini daha görünür kılarak daha yapıcı dönüşümlere kaynaklık edip edemeyeceği de tartışılmış oluyor.

Henüz Ergenekon davalarının başlatılmadığı bir dönemde -2006 yılında- ilk baskısı yapılan romanda, Tahsin Yücel düzmece iddianame hazırlama konusuna büyük bir öngörü gücüyle yer veriyor. (Gerçi Türkiye'de darbe dönemleri, bugünkü ölçülerde kalıcı ve hukuk-dışı olmasa da, hiç eksik olmadı). Romanın yayınlandığı tarih, AKP özelleştirmelerinin dolu-dizgin gittiği bir dönem. Ama sonraki dönemlerde de özelleştirmeler hız kesmedi, sanayi alanındaki KİT'lerden hizmet alanlarındaki kamu kuruluşlarına veya imtiyazlarına, toprağın, yeraltının, suyun, havanın özelleştirilmesine geldi dayandı. Şimdilerde, bunların dahi aşıldığı bir dönemdeyiz.

Peki, soralım: Sıra yargıya veya adalet hizmetlerine gelir mi? Adli Yılın bu yılki olaylı açılış törenleri vesilesiyle de tartışılması gereken bir soru olabilir.

ADALET HİZMETLERİ ZATEN NEDİR?

Önce konuyu doğru bir çerçeveye oturtmak gerekir: Adalet hizmetleri, iç ve dış güvenlik hizmetleri ile birlikte, devletin **sosyal zorlama** uygulamasına dönük hizmet üretimi grubuna girer. Bu tür hizmetler, öncelikle sistemin ideolojik tutkalının oluşturulması ve devletin varlık nedeninin meşrulaştırılması bakımından şarttır. Sistemin ideolojik tutkalının tutmadığı, yani sisteme itirazların yoğunluk kazandığı dönemlerde, devletin zor unsurunu şiddet yoluyla kullanmasının meşruluğu da buna bağlıdır. Toplumda şiddet kullanma tekeline sahip tek güç olan devlet, bunu sistemin (yani sermaye hakim düzenin) devamlılığı açısından kullanmakta duraksamayacaktır. (Örneğin önceliği dış savunma olması gereken TSK'nın müdahaleleri esas olarak "iç güvenlik" eksenlidir). Ama daha genel olanı, şiddet içermeyen zor kullanımıdır ve "örnek" burjuva demokrasileri de dâhil olmak üzere, adalet sisteminin aslî varlık nedeni de budur.

Aslında TBB Başkanı dünkü “Adli Yıl” açılışında Saray rejimi düzenine biat edişini tescillerken kullandığı “söz konusu vatansa, gerisi teferruattır” şeklindeki “veciz” ifadesiyle, muhtemelen bilmeden ama sezgisel olarak, tam da yukardaki açıklamamızı doğrulamaktaydı: Adalet ile güvenlik hizmetleri bir ve bütündür. İkisi de sosyal zorlama kapsamındadır. Sistemin veya iktidardaki otokratik rejimin beka sorunu varsa, hukukun sistematik olarak çiğneniyor oluşu dahi teferruattan sayılacaktır. Danıştay’ın oy birliği ile kaçak olduğunu tescillediği bir Saray’da Adli Yıl açılışı yapılmasında bir sakınca olmayacaktır. Saray’daki açılışı avukatların yaklaşık yüzde 90’ını temsil eden 51 Baro’nun ve birçok Yargıtay üyesinin boykot etmesi de bir “teferruat”tan ibaret kalacaktır.

Sınıflı bir toplumda adalet hizmetlerinin niteliğine dönersek, adalet hizmetleriyle sağlanan sosyal zorlama (yani sistemin dayattığı kurallar rejiminin adlî sistemce güvenceye alınması) salt üstyapıya ilişkin düzenlemelerden ibaret değildir. Ekonomik sistemin içerdiği ticari ve benzeri ilişkiler yumağının hukuk düzenlemeleri olmadan güvenli bir biçimde yürütülmesi olanağı olmadığından, sosyal zorlama, sistemin ekonomik temelinin düzgün çalışması için de gereklidir. Hatta iç hukuk düzenlemeleri sermaye (özellikle de yabancı sermaye) açısından yeterince güvenli görünmüyorsa, “uluslararası tahkim” (yani uluslararası ticaret mahkemelerinin esas alınması) gibi düzenlemeler Türkiye gibi çevre ülkelerde anayasal güvence altına da alınmalıdır. (Anayasa’nın 90’ıncı maddesine 2000’lerin başında eklenen hükümle, “milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır” denilmektedir).

ÖZELLEŞTİRME NİÇİN GÜNDEMDE DEĞİLDİR?

Adalet/yargı sistemi alanında özelleştirme/ticarileşme henüz sınırlıdır. İnfaz kurumlarının işletilmesi bakımından veya adlî polis güçleri, cezaevi ve adliye güvenlik hizmetleri bakımından uygulamalar bulunmaktadır. Sermaye rejimi, henüz kendi genel çıkarlarının zarar görmeyeceği bir özelleştirilmiş adlî mekanizmayı öngörememektedir. (Ama bu konunun gündeme getirilmesi 2073’ü de beklemebilir!). Siyasi iktidarlar da, adalet sistemi üzerindeki denetimlerini gevşetmeye hazır değildir; özellikle de otokratik yöneliş içindeki devlet biçimlerinde.

Ancak konuyu sosyal zorlama alanının diğer iki unsurunu, iç ve dış güvenlik hizmetlerini kapsayacak şekilde düşünürsek, özelleştirme uygulamalarının bu alanlarda dört nala gittiğini saptayabiliriz. Bir kere silah sanayii kamu siparişleriyle çalışan genellikle özel sermaye ağırlıklı bir üretim alanıdır. Kendi silah sanayiini (Sakarya tank-palet fabrikası örneğindeki gibi) yabancı bir ülkenin şirketine satan uygulamalar ise, tamamen az gelişmiş ülkelere özgü bağımlılık

şekilleridir. Silah üretim ve ticaretinin büyük bölümünü gerçekleştiren gelişmiş ülkelerde şirketler tamamen özel sektöre ait olsa bile, dışarıya silah satışları veya şirketlerin yabancı şirketlere hisse devirleri devletin denetimi altındadır. Özel güvenlik güçleri oluşturmada ise geniş uygulama alanları oluşmuştur. Türkiye’de özel güvenlik hizmetlerinde istihdam edilenler, polis sayısını çoktan aşmıştır; profesyonel askerlikle de “hizmet yükümlülüğüne tabi ordudan”, “ücretli ordu” uygulamasına geçilmektedir. ABD çatışma bölgelerinde doğrudan şirket askeri de kullanabilmektedir. Suriye’de görüldüğü gibi, mali açıdan desteklenen terörist gruplar üzerinden velayet savaşları da yaygınlaşmaktadır.

Tekrar adalet sistemine dönersek, kısmî “özelleştirme” veya “kişiselleştirme” uygulamalarına kapılar aslında ardına kadar açıktır. Adalet/yargı sisteminin “vicdan ile cüzdan arasında sıkıştığını” çok veciz bir biçimde ifade eden eski bir Yargıtay Başkanı aslında olayın bu yönüne de dikkat çekmiş oluyordu. İlk önce adalet aramanın pahalı bir uğraş olduğu dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla bazılarını kapalı, bazılarını az açık, bazılarını fazlasıyla açıktır.

İkincisi, sistemin mantığı gereği, egemen sınıf üyeleri genellikle kollanırlar; sınıf aidiyeti yeterli olmazsa paranın hükmüyle bu kollama sağlanmaya çalışılır (FETÖ’den yatan büyük sermaye elemanı var mıdır mesela?). Başaramayıp da cezaevine düşenler açısından da kollama düzenekleri çalışır: Daha rahat ortamda tutukluluk/hükümlülük koşullarının yaratılması; eğer mümkünse, yerine başka birinin yatırılması; erken tahliyenin sağlanması vs..

Üçüncüsü, sistemin egemenleri kendi adaletlerini sağlamanın da yolunu bulabilirler. Örneğin, bir şirketin çevreye zarar veren yatırımlarını yapmak için siyasetçi ve yargı mensuplarını satın alması yeterli olmuyorsa, bazı çevreciler “ayak bağı” olmaya devam ediyorsa bunların tutulan tetikçilerle fiziken tasfiye edilmeleri en sık başvurulmuş yollardan biri olabilmektedir. Türkiye dâhil birçok ülkede böylesine cinayetler bugün binlerle ifade edilmektedir; bunların failleri tutuklansa da, tetikçiden ötesine gidilememektedir; dolayısıyla hiçbir caydırıcılığı yoktur.

Bir de tabii, erkler birliğini kendi şahsında birleştiren monolitik iktidar rejimlerinde, adalet ve yargı sisteminin özelleştirilmesinin lafı dahi olmayacaktır; çünkü iktidarın tepesindeki kişi (ve ailesel/siyasal hanedanı) zaten yargıyı özel mülkü yapmıştır. “Adalet mülkün (devletin) temelidir” şiarının yerini “Adalet, hanedanın temelidir” almıştır. Bu siyasi hanedanın yargılanmasının (Yüce Divan’a gitmesinin) önü de anayasal hükümlerle olağanüstü zorlaştırılmıştır. Yolsuzlukla suçlanan siyasetçi eskilerinin Yüce Divan’a gidişlerinin engellenmesi bir yana, üst düzey yeni kamu görevleriyle ödüllendirilmeleri de tepedeki siyasetçi sınıfın dayanışmasını / kader birliğini sağlamak açısından şart olmaktadır.

haber.sol.org.tr/yazarlar/oguz-oyan/adalet-hizmetleri-ozellesebilir-mi-269599